

MARINA ALMĂȘAN

Ce stă
asta așa,
acoperită?

O fi
așteptând
s-o descopere
și pe ea
Vasco da
Gamal

Vânturile, valurile...

jurnal (hibernal) de călătorie în Portugalia

CORINT
BOOKS

MARINA ALMĂȘAN

Vânturile, valurile...

jurnal (hibernal) de călătorie în Portugalia

Prefețe de:

Adrian Artene, Dinu Gîndu, Eugen Cristea

CORINT
BOOKS
—2025—

*Dedic această carte minunatei mele prietene
Luminița Dumitrescu, care, preț de peste
trei decenii, a fost strălucitul regizor artistic
al emisiunilor mele și alături de care, cândva,
am colindat lumea-n lung și-n lat.*

Jurnalul de la capătul pământului

Nu cu multă vreme înainte ca Marina Almășan să-mi încredințeze manuscrisul noului său jurnal (de data aceasta despre Portugalia), mi-a încăput pe mâini o carte de însemnări după care suspinașem ani în șir. O carte pe care bibliotecile păreau să nu o mai păstreze în inventarul lor. Pe care niciun anticar nu o mai găsea în sipetele lui. Este al doilea volum din jurnalul lui Titu Maiorescu, cel care îi purta atâta grijă de părinte lui Mihai Eminescu. Sunt caietele în care eruditul Maiorescu și-a abandonat întru eternitate gândurile din perioada 1881–1886.

Și în timp ce decopertam însemnările respective, mi-am așezat ochii asupra manuscrisului Marinei. Cum nu cred în întâmplări, nici aceasta nu este vreuna. Cu filele lecturate în paralel, cele două jurnale s-au suprapus cumva nu doar în preocuparea mea de a le săprăvi.

Și am găsit că, între ele, există și o linie de tangentă mai mult decât intens conturată. O linie care

îngemănează jurnalele fie și printr-o „neliniște” a autorilor.

Căci, pe de o parte, pedagogul Ion Rădulescu-Pogoneanu nota în introducerea alocată jurnalului maiorecian faptul că „prin structura sa dinamică și prin concepția sa despre rostul vieții, Titu Maiorescu era dintre acele suflete care nu se pot bucura de viață dacă nu o împărtășesc cu alții. Pentru dânsul, viața sa nu avea niciun farmec dacă nu oferea altora ceva din cultura și din experiența sa, din lecturile și din simțul său despre frumos, din bucuriile și din înlesnirile ce avea. Este în viața lui Titu Maiorescu o neliniște ca o continuă căutare.”

Aceeași continuă neliniște am reperat-o, pe de altă parte, și la Marina. Și nu de ieri, de azi. Ci de când i-am tot răsfoit jurnalele de călătorie, și să tot fie un demi-deceniu.

În miezul fiecărei cărți a ei am descoperit acest sâmbure de neliniște. Și, totodată, o imposibilitate de a se bucura de ceva singură; în oglindă cu autoportretul lui Maiorescu, care se confesa în jurnalul său și își autodenunța „neroada mea imposibilitate de a mă bucura de ceva singur”.

Asemenea lui Titu Maiorescu, Marina Almășan caută să împărtășească cu alții din călătoriile ei, din experiențele ei. Autoarea nu concepe să închidă într-un cufăr al sufletului intersecțiile ei cu locuri, cu oameni, cu istorii și culturi.

Jurnalele îi sunt purtătoare de suflet. Bucăți din sufletul ei se recompun între file. Așa este și jurnalul

pe care îl veți străbate în paginile următoare. El nu se supune vreunei excepții. E însuflețit. Respiră. Este parte din trăirea intimă a autoarei. O trăire pe care ne invită să o receptăm și noi.

Cartea nu este un simplu ghid turistic, așa cum ne-am putea închipui, ci o hartă afectivă a Portugaliei. A zvâcnirilor ei seculare. Iar Marina nu este câtuși de puțin un călător, ci, asemenea lui Vasco da Gama, Pedro Álvares Cabral sau Fernando Magellan, explorează. E temerară și sondează laturile ascunse ale sufletului lusitan.

Călătoria pe care Marina ne-o propune începe unde se sfârșește pământul. Cuvintele lui Luís de Camões, poetul orb care a liricizat măreția Portugaliei, s-au perpetuat până azi dintr-o vreme apusă în urmă cu 500 de ani: „Aici, unde se sfârșește pământul și începe marea!” De acolo pornește jurnalul acesta. De la capătul singurei lumi cunoscute cândva, de unde Marina, o Penelopă modernă, țese un jurnal de călătorie care nu este doar o cronică a locurilor, ci o odisee personală, o scufundare în adâncurile istoriei: „Această carte este despre un pământ numit Portugalia. L-a așezat Dumnezeu acolo unde sfârșește bătrânul continent și încep apele reci ale oceanului, în locul din care, cu secole în urmă, porneau spre toate zările mării navigatori ai lumii, descoperind noi pământuri și completând locurile pustii de pe hărțile vremurilor.”

Și autoarea nu se rezumă să enumere locuri care poartă amprenta trecutului – fortărețe, palate, muzee

ori sate pescărești –, ci le insuflă viață, le atribuie personalitate, le integrează în țesătura complexă a culturii de la marginea Iberiei. Fiecare pagină este o fereastră deschisă spre o altă epocă, o incursiune în inima unui imperiu care azi s-a ghemuit pe o coastă a Atlanticului.

Iar prima fereastră o deschide către Lisabona. O urbe cu o istorie întinsă cât zărilor mărilor, care poartă voal de mister și legendă.

Autoarea pășește pe urmele eroului grec Ulise, care ar fi întemeiat orașul de pe coline pe drumul său de întoarcere din Războiul Troian.

„Lisabona are o vârstă venerabilă: este cu circa patru secole mai bătrână decât Roma! De fapt, este chiar a doua capitală europeană din punct de vedere al vechimii. Vă reamintesc că pe primul loc se află Atena”, scrie Marina. Ea ne dezvăluie faptul că este sedusă iremediabil de metropola care „odihnește pe coasta de vest a Portugaliei, primind sărutarea Atlanticului, un oraș considerat a fi unul din marile centre culturale europene”.

Și ne poartă pe aleile pietruite, contorsionate ale urbei, de la iconicul Turn Belém, printre clădirile placute cu *azulejos* în culorile infinitului, printre micile prăvălii rânduite armonios, până în brațele impresionantei statui Cristo Rei, ce veghează grijuliu orașul.

Lisabona, așa cum este pictată în cuvinte de Marina, încastrează, ca într-un glob de sticlă, poeziile lui David Mourão-Ferreira și Fernando Pessoa, dimpreună cu muzica mistuită de dor a Amáliei Rodrigues. Fadoul

răzbate de pretutindeni prin Alfama, cartierul unde „câte un felinar chior se chinuie să lumineze, iar rufele întinse pe frânghii, în fața ferestrelor, flutură și ele fără prea multă vlagă”.

Fadoul mângâie durerile infuzate ale sufletului. E sunetul lacrimilor, acel visceral *saudade* din care a germinat profunzimea poporului portughez.

Jurnalul în sine ne propune o călătorie inițiată. Are o capacitate remarcabilă de a sacraliza locuri. Ca în interiorul unui ritual meticolos, autoarea ne trece pragul Mănăstirii Ieronimilor, care adăpostește vasta colecție de artă aflată în custodia Muzeului Național de Arheologie, redezgroată „Miracolul Soarelui” din sanctuarul de la Fátima și, deopotrivă, ne predă cheia Mănăstirii Capucinilor din Sintra. Acel loc-po-ezie, inclus în Patrimoniul Mondial UNESCO, care abundă de străzi pitorești, palate fermecătoare, plaje hipnotizante și păduri nesfârșite. „Ca să nu mai vorbim de faptul că aici se află și Cabo da Roca, cel mai vestic punct din Europa. Pe vremuri era locul despre care se zicea că ar fi sfârșitul lumii. Între timp, lumea s-a dovedit a fi mult mai mare, dar însăși ideea că te afli la capătul dinspre apus al Europei îți dă un sentiment aparte.”

O scriitură impregnată cu imagini grăitoare ne li-pește inima de Portugalia. Satele pescărești pe care Marina le cutreieră în călătoria sa sunt decupate din tablouri din alte timpuri. Într-unul dintre aceste sate, la Cascais, îi regăsește umbra lui Mircea Eliade. Boca do Inferno este un loc al meditației care palpează

Cerul: „Aici se află vestitul loc în care venea Mircea Eliade, scriitorul nostru genial, pentru a-și limpezi gândurile. Mi-l și imaginez pe Eliade, stând cu privirea pierdută în valuri și iscând în mintea sa cugetări pline de profunzime, precum aceasta: Cea mai prețioasă călătorie este aceea către sufletul nostru, către noi înșine. Călătorie ce o facem în singurătate.”

Așa este și cartea de față. Este provocatoare, ne instigă la reflecție, la un dialog cu noi înșine. Doar că, în călătoria Marinei Almășan, suntem copărtașii autoarei și de la Cascais ne întoarcem în Lisabona. Unde ne așezăm la una dintre terasele de pe umărul de linie al tramvaiului galben. Și degustăm un vin aromat, între o porție de *bacalhau*, tradiționalul pește sărat și uscat, și una de *pastéis de Belém*, deserturile portugheze a căror rețetă e moștenită de la vechii călugări.

În jurul unei asemenea mese, autoarea nu se ferește să-și reverse emoțiile, să ne împărtășească impresiile, de multe ori cu o puternică autoironie, să-și dezvăluie vulnerabilitățile, transformând jurnalul într-o conversație familiară cu fiecare cititor în parte. „De îndrăgostit, m-am îndrăgostit de o Lisabonă văratecă, acum 10 ani, când și eu eram mai tânără, și ea – mai pregătită pentru mine. Era vară atunci și așa ar trebui s-o cunoașteți și voi. Dar și iarna, farmecul Lisabonei este același, chiar dacă o veți vedea de sub umbrelă, asta dacă nu va sufla vântul prea tare! Eu atâta vă spun: dacă, în pofida tuturor vânturilor și valurilor pe care le-am trăit de această dată, preț

de o săptămână, la Lisabona, eu pot spune totuși că «Portugalia e minunată!», înseamnă că țara merită într-adevăr adorată! Iar cartea aceasta adună într-însa câteva sute de motive!”, completează Marina ca într-o sentință.

Și aş mai adăuga și eu încă un motiv. Fiindcă *Vânturile, valurile... Jurnal (hibernal) de călătorie în Portugalia* (nu cunosc dacă titlul manuscrisului se va încorona, finalmente, pe coperta cărții) izbutește, prin dantela scriiturii și dinamica narativă, să creeze o operă literară care depășește hotarele jurnalului de călătorie. Și care devine o meditație asupra timpului, memoriei și identității. E o lectură care ne îmbogățește și ne transformă. Pe fiecare dintre noi, așa cum ne transformă orice călătorie inițiată.

ADRIAN ARTENE,
jurnalist

De la Gura Iadului la porțile dorului

Sintetizând, acesta este ultimul segment de drum pe care l-am petrecut cu doamna Marina Almășan la vizita ei în Portugalia, anul acesta, adică de la Boca do Inferno din Cascais (locul în care Mircea Eliade se oprea din plimbările aproape zilnice și multe momente de reflexie, după care revenea la casa, pusă la dispoziție de un prieten, din strada Dorului/ *Saudade* nr.13, Cascais), până la porțile de îmbarcare ale aeroportului din Lisabona, de unde oaspeții noștri au plecat spre București și care reprezintă pentru mine și majoritatea românilor din diaspora porțile dorului care duc spre *acasă*.

Experiența trăită cu Marina în cele câteva întâlniri petrecute în Portugalia a fost una plină de bucurie, energie pozitivă și entuziasm, datorită spiritului și caracterului ei care au fost puse frumos în valoare de lumina și frumusețea Lisabonei (în particular) și a Portugaliei (în general).

V-aș recomanda să vizitați Lisabona primăvara, când înflorește *jacaranda* (un arbore din America

Latină, încărcat de flori violet), alături de explozia de culori și parfum care învăluie orașul. În acest context, poezia, muzica și dinamica Lisabonei te îmbie mai mult, parcă, să cauți urmele Amáliei Rodrigues, ale lui Camões, Fernando Pessoa, José Saramago (pe care am avut privilegiul de a-l întâlni în 1998, anul în care urma să fie declarat laureat al Premiului Nobel pentru Literatură), Vasco da Gama sau Cristiano Ronaldo (iar lista poate fi extrem de lungă), respectiv ale muzeelor și caselor memoriale dedicate lor sau ale cafenelelor, străzilor și stadioanelor în care aceștia și-au petrecut momente importante.

Lisabona (și întreaga Portugalia) este în continuare un ținut al descoperirilor, dar astăzi este și unul al descoperirilor contemporane: galerii de artă, spații dedicate culturii moderne, muzicii și distracțiilor pentru tineri de toate vârstele, care îți garantează senzații și amintiri de neuitat.

Lisabona este un oraș al misterelor frumoase care continuă să mă surprindă și după doi ani, cu străzi, parcuri, elemente de arhitectură sau o lumină deosebită care smulg un „uau” fără niciun efort. Orașul are străzi care arată aproape la fel ca acum trei sute de ani (de exemplu, *Rua das Janelas Verdes*). Aș putea continua cu exemple pe pagini întregi, dar nu vreau să vă răpesc plăcerea documentării care stimulează bucuria descoperirii personale.

De asemenea, nu pot concura cu maniera profesionistă a Marinei, care a reușit să sintetizeze într-un mod încântător și într-un timp incredibil de scurt

ceea ce este necesar pentru a stârni curiozitatea și dorința de a vizita Lisabona/ Portugalia. O admir pentru turul de forță realizat în capitala lusitană, pentru că i-am văzut tot programul pe care îl pot caracteriza drept infernal, fără a exagera. În același timp, am apreciat energia pozitivă și buna dispoziție pe care, după o zi plină de obiective și interviuri, a reușit să o imprime unei seri încântătoare petrecute la o cină cu specific portughez. Am apreciat, de asemenea, dinamica incredibilă și umorul deosebit, sensibilitatea și maniera în care o exprimă, inclusiv în această carte.

DINU GÎNDU,
director ICR Lisabona

Caleidoscop

Uf! Mda... Greu. Greu de tot. Ce mă fac astăzi? Sarcină dificilă. Ca aproape întotdeauna, Marina mă solicită să scriu o prefață a recentei sale cărți, dovedind cumva eterna încredere cu care mă investește de obicei, oferindu-mi bucuria de a mă număra printre primii cititori ai rândurilor sale. Dar, desigur, nu se putea să nu existe și un „dar”... La telefon îmi spune, cu un aer mai mult sau mai puțin șugubăț: „Dragul meu, amândoi știm prea bine că ne leagă o prietenie de aproape treizeci de ani. De fapt, pentru a respecta adevărul «istoric», exact treizeci de ani! Am o mare rugămintă, dacă se poate: nu mă mai lăuda atât de mult! Poate găsești ceva ce nu-ți place, știu eu?...” Ei bine, puneți-vă în locul meu! CUM să scriu? Hai să încerc să nu o dezamălesc. Să începem, așadar!

În copilărie, eram fascinat de un obiect miraculos, numit chiar ca în titlu: caleidoscop. Un tub cilindric din carton, având în interior un ingenios sistem de

oglinzi și cioburi din sticlă de diverse forme și culori. În clipa în care priveai prin el, rotindu-l la întâmplare, începea magia: în fața ochilor începeau să defileze cele mai frumoase universuri posibile ale combinațiilor imagistice. Niciodată la fel, niciodată identice. Practic, exista un număr absolut infinit și surprinzător al unei magii cromatice. Petreceam ore întregi evadând în alte și alte lumi, de fiecare dată. Ce mai, eram fascinat. Nu voi uita niciodată acele clipe.

Ei bine, aceeași senzație magică am avut-o citind, firește, pe nerăsuflăte, jurnalul (hibernal) descriind o țară aparte prin condeiul mai mult decât dibaci al Marinei. Căci, da, Marina a așternut pe hârtie un caleidoscop. Un caleidoscop care cuprinde aproape tot ce s-ar fi putut scrie despre destinația fascinantă pe care a ales-o de această dată. La rândul meu, am avut minunata ocazie de a vizita Portugalia de mai multe ori. Culmea, o dată alături de prietenii eterni de la PERFECT TOUR, și de două ori într-un turneu de neuitat cu Teatrul Național Radiofonic, cu piesa *Caviar, vodcă și... bye-bye* de George Astaloș, sub bagheta regizorală a regretatului Dan Puican, alături de echipa de „grei” ai comediei românești, Tamara Buciuceanu-Botez, Stela Popescu și Alexandru Arșinel. Astfel că, dincolo de lectură, Marina mi-a oferit splendida ocazie de a rememora locuri, oameni, muzee, istorie, cultură, într-un cuvânt: niște minunății.

Partea introductivă a „caleidoscopului” portughez e o adevărată enciclopedie a istoriei zbuciumate și a geografiei țării. Un amalgam fascinant, plin de

amănunte care de care mai inedite. Am aflat o sumedenie de lucruri noi de care, mărturisesc sincer, habar nu aveam. O găselniță atractivă este și o înșiruire de „știați că?” în stilul „almanah”, din care afli tot felul de noutăți, într-un stil cât se poate de pasionant.

Marina dovedește o aplecare cultivată către amănunt, către „chichiță”, dacă mi se îngăduie expresia în cel mai frumos sens al cuvântului.

Fiind un remarcabil om de televiziune, Marina își dovedește încă o dată priceperea în a realiza interviuri de cea mai aleasă calitate cu personalități care, cu adevărat, au ceva definitoriu și caracteristic de spus. Tehnica de a pune cele mai potrivite întrebări interlocutorului (desigur, după o pregătire prealabilă demnă de un real profesionist cum este Marina) îl face pe cel interviuat să își aștearnă, practic, sufletul pe tava destăinuirilor. Sufletul, satisfacția, problemele (căci există și așa ceva în vorbele măiestre ale partenerului de discuție) sunt scoase la iveală cu delicatețe. Marina îți dă senzația că, împreună cu partenerul de discuție, se află alături de noi, cititorii, într-o sufragerie la o cafea. O cafea portugheză, cum altfel? Că tot veni vorba de cafea, Marina mi-a mai făcut o mare bucurie povestind despre vizitele în celebrele taverne. Povestind atât de frumos, încât parcă simțeam în aer aromele și gustul hranei prezente din belșug în farfuriile neîncăpătoare. Splendidă și relatarea vizitei la Muzeul Sardinilor, lucru care m-a determinat să deschid pe dată o delicioasă conservă portugheză din pește. Mmmm...

Marina a povestit la fel de amănunțit drumul la Cabo da Roca, reamintindu-mi de cele trei vizite pe care le-am făcut acolo, ce-i drept, în timpul verii. De aici, de la cel mai vestit reper al Europei, păstrez cu sfințenie cele trei diplome care atestă că am trecut pe acolo și eu.

Doamne, câte lucruri frumoase pot exista pe lume! O lume din ce în ce mai bezmetică, din ce în ce mai urâtă, comparativ cu o lume splendidă pe lângă care, din nefericire, trecem din ce în ce mai nepăsători... Păcat...

Eiii, timpul trece, trec și literele pe laptop... Doamne, și câte ar mai fi fost de spus... Vă las dumneavoastră, cititorilor, plăcerea și bucuria să descoperiți și alte lucruri în afara celor atinse, în treacăt, de modestele mele rânduri.

Dragă Marina, așa cum bănuiam, nu am putut scrie NIMIC de rău despre cartea ta cu numărul 20. Asta e...

Îmi doresc să scriu prefața și la cartea cu numărul 50 sau, de ce nu, 100! La cum evoluează totul, poate fi posibil... Numai nu cumva să rogi IA să scrie în locul meu! Nu de alta, dar o bucată de fier nu poate avea sentimente. Deocamdată, cine poate ști ce va mai fi?

Felicitări!

EUGEN CRISTEA,
actor

CUVÂNT-ÎNAINTE...

DE CĂLĂTORIE

Când am îmbrățișat-o, cu fix 10 ani în urmă, m-am îndrăgostit de ea iremediabil. A fost aproape cu fluturi în stomac și jurăminte de iubire. Mi-a căzut cu tronc pentru frumusețea ei, pentru căldura pe care o împrăstia în jur, pentru surprizele pe care mi le-a oferit în fiecare zi din cele câteva petrecute împreună, pentru tandrețea cu care s-a dezvoltat în fața mea, neașteptând nimic în schimb, decât poate luminițele din privirile mele. Da, dacă aș fi bărbat, ar putea părea că vorbesc despre o femeie. Și, tot ca pe un bărbat, m-a și dezamăgit puțin. Acum, la a doua noastră întâlnire. Când nu am mai prins-o atât de senină. Când m-a înnorat și m-a suflat și m-a plouat, chinându-mi șederea lângă ea. Dar și așa am știut să-i citesc frumusețea, păstrată printre rânduri. Și am știut că, după ce anotimpul său rece se va fi risipit în valurile Atlanticului, ea va redeveni țara fascinantă de care am prins odinioară drag.

Această carte este despre PORTUGALIA. A așezat-o Dumnezeu acolo unde sfârșește bătrânul continent și încep apele reci ale oceanului, în locul din care, cu secole în urmă, porneau spre toate zărilor marii navigatori ai lumii, descoperind noi pământuri și completând locurile pustii de pe hărțile vremurilor.

Deși am nume „marin”, am venit spre Portugalia în zbor și nu înot. Drum nu lung, dar nici scurt, nu scump, dar nici ieftin, nu greu, dar nici ușor: scaunele de la Wizz Air sunt înghesuite, în avion s-a tușit și strănutat întruna, marcând anotimpul virozelor în care am ales să-mi plantez călătoria. Dar stewardesele erau blonde și frumoase, așa că măcar unul dintre noi doi – ați ghicit, cameramanul Marian, veșnicul meu tovarăș de proiecte! – nu a avut de ce să se vaite. Iar eu? Eu am profitat de cele aproape cinci ore de zbor, pentru a revedea câteva din „datele de pornire” ale Portugaliei. Vi le transmit și vouă, căci de îmi veți călca vreodată pe urme, va trebui să porniți de undeva. Și vă propun să o faceți de aici, căci mai toate informațiile sunt „șterpelite” de pe pagina de Facebook a guvernului portughez. Sunt, așadar, cât se poate de oficiale.

Portugalia, sau, cum îi sună denumirea oficială, Republica Portugheză, este una din suratele noastre din cadrul Uniunii Europene. Una dintre steluțe, cum s-ar zice. Ea strălucește în Europa Meridională, acoperind cea mai vestică felie a bătrânului continent.

Deși regiunea Portugaliei de astăzi a fost locuită de către omul de Neanderthal și mai apoi de către

Homo sapiens, care și-au găsit de lucru prin regiunea de nord a Peninsulei Iberice, istoria țării pornește din anul 1143, când, în urma unei strălucite victorii împotriva maurilor, Afonso Henriques, contele de Portugalia, a fost proclamat de către soldații săi „rege al Portugaliei”.

Portugalia de astăzi ocupă o suprafață totală de 92.212 kilometri pătrați, ea fiind puțin mai mică decât, de exemplu, vecina noastră Ungaria. Între țările europene, rânduite după întindere, Portugalia ocupă al 19-lea loc – în lume, al 111-lea.

Partea sa continentală este situată, așadar, în extrema sud-vestică a Peninsulei Iberice, învecinându-se în nord și est cu Spania, iar în rest fiind mângâiată (sau palmuită!) de apele Oceanului Atlantic. Frontiera dintre „fado” și „flamenco” are o lungime de 1.214 kilometri, fiind considerată cea mai lungă graniță terestră din cadrul Uniunii Europene.

Dar stați! Portugalia nu se încheie aici! Pe hartă mai sunt două regiuni autonome, despre care cu siguranță ați auzit, însă poate nu le-ați asociat niciodată cu această țară: Arhipelagurile Azore și Madeira.

Pentru că ne va da mult de furcă în aceste zile, să vă spun câte ceva și despre clima Portugaliei. Ea este caracterizată prin ierni blânde și veri călduroase, variind însă de la o regiune la alta. În nord, umbrelele sunt folosite mai des și e mai frigut, cele mai înalte temperaturi înregistrându-se în miezul țării. La sud de fluviul Tajo se simte influența mediteraneeană: verile sunt mai lungi și oleacă mai calde. În Arhipelagul

Madeira clima este mediteraneeană, cu temperaturi blânde și plăcute tot anul, în vreme ce în Azore este temperat oceanică, marcată de ploi abundente. Noi n-am fost în Azore, dar ne-a plouat copios, iar vântul ne-a bătut ca la balamuc! Noroc cu prima mea ieșire în Lisabona întâmplată vara, altminteri îmi retrăgeam definitiv sufletul din țară!

Populația Portugaliei nu atingea, la ultimul recensământ (2011), decât 11 milioane de locuitori, densitatea adunând, pe kilometru pătrat, 115,5 dintre aceștia. Cei mai mulți, în zona litoralului. Iată și câteva dintre cele mai importante orașe ale Portugaliei: Lisabona (orașul căruia îi dedic, în principal, această carte), Porto (al doilea, ca mărime, din al cărui nume latinesc – *Portus Cale* – a derivat însuși numele țării), Guimarães (orașul în care a luat, de fapt, naștere Portugalia), Aveiro (alias „Veneția” portugheză), Coimbra (orașul cu cea mai veche universitate din țară), Faro (capitala regiunii de sud a Portugaliei, Algarve), Funchal (orașul nr.1 din Arhipelagul Madeira), Ponta Delgada (capitala Arhipelagului Azore).

Să vă spun câteva cuvinte și despre drapelul portughez. Îl vom întâlni deseori în drumurile noastre, fluturând pe clădirile administrative, dar și pe la ferestrele portughezilor, un popor extrem de patriot. Iar când spun „fluturând”, nu este o metaforă: vântul neobosit, ce marchează în special anotimpul rece, nu lasă nicio clipă steagurile să se relaxeze.

Așadar, la data de 19 iunie 1911, printr-un decret, Parlamentul portughez a aprobat noul drapel al

țării. Ne aflăm imediat după instaurarea Republicii. Drapelul național portughez se împarte frățeste între două culori – verde închis și roșu. În centru, suprapus peste acestea, se află blazonul armelor naționale, brodat cu alb. El acoperă sfera armilară, colorată în galben cu contur negru.

Iar dacă în cazul tricolorului românesc fiecare culoare are semnificația sa, nici drapelul portughez nu rămâne mai prejos. Bunăoară, după cum îl descriu portughezii înșiși, albul reprezintă culoarea neprihănirii, a armoniei și păcii. Ea este presărată cu cele cinci scuturi, reprezentând primele bătălii dure purtate pentru națiunea portugheză. Aceeași culoare albă, însuflețită de entuziasm și de credință prin crucea roșie a lui Hristos, relevă ciclul epic al descoperirilor maritime. Culoarea roșie este culoarea combatantă, caldă, virilă prin excelență. Este culoarea cuceririi și a optimismului. O culoare cântătoare, intensă, veselă. Este totodată culoarea sângelui și a victoriei. Pentru verde – culoare ce nu avea o tradiție istorică în Portugalia –, explicația a fost faptul că în timpul pregătirilor pentru Revoluția din 31 ianuarie 1891, verdele a apărut în momentul decisiv în care, sub reverberația steagului revoluționar, poporul portughez a făcut să scânteieze scăpărarea salvatoare a noului început. În ce privește sfera armilară, ea consfințește epopeea maritimă portugheză ca fiind o înfăptuire culminantă, esențială pentru viața țării.

Dar dacă tot am ajuns în acest punct, să aruncăm o privire și în ograda politicului. Portugalia este o

republică semiprezidențială. Ca și la noi, prim-ministrul este șeful guvernului, iar președintele este șeful statului, el numind prim-ministrul, dar și pe ceilalți membri ai guvernului.

Din punct de vedere administrativ, țara este divizată în 308 municipalități, împărțite la rândul lor în 3.092 de parohii civile.

Știind cât de riguroși sunt cititorii mei, nu mi-e greu să intuiesc interesul lor pentru istoria Portugaliei. Greu să înghesui un manual întreg într-un singur capitol al unui jurnal de călătorie, prin urmare... am nevoie de un specialist! Nu-i va fi ușor nici lui să facă o selecție „la sânge” a unei istorii de câteva milenii. Așadar, fiți ochi și urechi la rezumatul făcut mie de dr. Florian Olteanu, lectorul Catedrei de istorie a Universității din Craiova!

Portugalia este o țară latină situată în vestul Europei, mai exact în vestul Peninsulei Iberice: o țară frumoasă, cu o istorie pe măsură.

Ca și Spania, Portugalia a fost locuită din cele mai vechi timpuri de către celți, cartaginezi și romani, care i-au dat și numele de Lusitania – la fel cum Dacia romană a fost fondată pe o parte a teritoriului României de astăzi.

Migrațiile Antichității Târzii nu au ocolit nici Portugalia, unde s-au succedat vizigoții și suebii, populații de origine germanică. Vizigoții au trecut și pe la noi, mărturie fiind legendarul tezaur de la Pietroasele-Buzău, atribuit acestora.

Din secolul al VIII-lea d.Hr., maurii, un neam de berberi nord-africani, islamizați sub influența arabilor, au ocupat Portugalia, care a făcut parte, alături de Spania, din stăpânirea islamică.

Când, în Spania și Portugalia de astăzi, a început procesul de eliberare de sub stăpânirea islamică, numit „Recucerirea” (*Reconquista*), Spania a obținut două victorii esențiale la Toledo, în 1085, și Las Navas de Tolosa, în 1212. Între aceste două victorii spaniole, istoricii plasează victoria din 1139 a lui Afonso Henriques, care a adus independența Portugaliei, Afonso Henriques devenind primul rege al Portugaliei, sub numele de Afonso I.

Spania și Portugalia au devenit două forțe în timpul Epocii Marilor Descoperiri Geografice. Așa se face că la 7 iunie 1494, la Tordesillas, cele două state semnav un tratat care separa zonele în care aveau dreptul de a crea colonii.

În perioada 1580–1640, Portugalia s-a aflat într-o uniune personală cu Spania, reușita aparținând regelui Spaniei, Filip al II-lea. În 1640, regele portughez Ioan al IV-lea a reușit să iasă din uniunea cu Spania. S-a fondat Casa Regală de Bragança, care a condus Portugalia până în 1910, anul proclamării Republicii.

Ca o mențiune specială, regele României Ferdinand I Întregitorul, soțul reginei Maria a României, era portughez după mama sa, infanta (fiică a familiei regale portugheze) Antónia a Portugaliei, pe numele ei întreg Antónia Maria Fernanda Micaela Gabriela Rafaela Francisca de Assis Ana Gonzaga

Silvéria Júlia Augusta de Saxe-Coburgo-Gotha e Bragança. Tatăl regelui Ferdinand, Leopold, prinț de Hohenzollern-Sigmaringen, a fost fratele mai mare al regelui Carol I al României.

Napoleon I a invadat Portugalia în 1807, după ce invadase anterior Spania. Până în 1811, familia regală a Portugaliei s-a refugiat în Brazilia.

În 1822, Brazilia și-a proclamat independența de stat, ceea ce a făcut ca Portugalia, care depindea economic de Brazilia, să intre în declin.

La capitolul istorie ar mai fi de semnalat și drama trăită de regina Portugaliei Amélie de Orléans, soția regelui Carlos I al Portugaliei, la 1 februarie 1908. Atunci regele, regina, prințul moștenitor Luís Filipe și prințul Manuel s-au întors la Lisabona de la Vila Viçosa. Pe drumul spre Palatul Regal, suita folosind trăsură deschisă, a avut loc un atentat în Piața Terreiro do Paço (Praça do Comércio). Regele și prințul moștenitor au murit, iar prințul Manuel a fost rănit încercând să-și apere de gloanțe tatăl și fratele. El a devenit, pentru doi ani, ultimul rege al Portugaliei. Umblă vorba prin târg că, la un moment dat, Manuel ar fi cerut-o de soție sau măcar a fost prieten al celebrei doamne a Bucureștilor din La Belle Époque Maria Mihăescu, supranumită Mița Biciclista, o legendă a secolului XX.

Portugalia a devenit republică, dar n-a scăpat de dictatură. António de Oliveira Salazar vine ca ministru de Finanțe în anul 1928, în cadrul regimului dictatorial instaurat de președintele Carmona începând

din 1926. A devenit prim-ministru în 1932, și a rămas în funcție până în 1968, adoptând o constituție de tip fascisto-corporatist. Deși era de extremă dreapta, a evitat alianța cu Hitler și Mussolini, adoptând, ca și Franco, o atitudine prudentă. A condus Portugalia până în 1968, guvernând regimul autoritar de dreapta numit „Statul Nou” (*Estado Novo*). În timpul Războiului Rece, Portugalia a permis NATO (organizație în care Portugalia a fost stat fondator) să aibă o bază militară în Insulele Azore. Urmașul lui Salazar (decedat la 27 iulie 1970), prim-ministrul Marcelo Caetano, a preluat același stil autoritar, puternic dominat de clerul romano-catolic. A fost înlăturat în 1974, prin insurecția militară numită „Revoluția Garoafelor Roșii”.

La 1 ianuarie 1986, Portugalia și Spania au aderat la Comunitățile Europene (din 1 noiembrie 1993, Uniunea Europeană).

La 13 decembrie 2007 s-a semnat Tratatul de la Lisabona, care a intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, amendând Tratatul privind Uniunea Europeană (Tratatul de la Maastricht din 7 februarie 1992) și Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene (Tratatul de la Roma, semnat la 25 martie 1957).

Mulțumesc din suflet, Florian Olteanu!

Dacă aş reveni, pentru câteva minute, la vechea mea îndeletnicire – sondajele de opinie, pe care, cu atâta voluptate, le filmam prin Bucureștii anilor '90 –, aş ieși printre români, întrebându-i: „Ce vă vine în

mente atunci când spun «Portugalia?»” Cu microfonul pe stradă n-am ieșit („strada” nu mai este oricum la fel de prietenoasă și dornică de comunicare cum era prin anii ‘90), însă mi-am testat apropiații: vecinii de cartier, vânzătoarea de la brutăria de unde iau pâine, doamna care mă ajută la curățenie, instalatorul etc. Așadar, mixez în continuare câteva din percepțiile asupra Portugaliei ale celor ce nu i-au călcat încă pragul, cunoscând-o doar din auzite, citite sau văzute la televizor.

Pentru unii, bunăoară, Portugalia este locul de unde au pornit să cucerească lumea marii exploratori ai omenirii. Majoritatea au auzit de Vasco da Gama. Alții au exclamat: „Oooo! Cristiano Ronaldo!” Am fost de acord cu ei, căci până și eu, ignorantă declarată în materie de fotbal, știam de faimosul fotbalist. Am avut surpriza ca unii să-mi dea chiar și detalii la care nu mă așteptam: „Am văzut la televizor că au, pe clădiri, o faianță pictată foarte frumos” (se refereau la celebrele *azulejos*). „Amália Rodrigues, Mariza!” – mi-a spus dintr-o răsuflare o pensionară de peste drum, melomană. „Vinul de Porto!” – a venit replica instalatorului meu. Au fost și câțiva care au ridicat din umeri, neștiind să-mi precizeze nici măcar continentul pe care se află Portugalia, darămite capitala sau alte elemente definitorii. Un agent de turism mi-a vorbit minute în șir despre superbe plaje din înșorita Algarve și despre ritmul ascendent al turismului în această țară. Am luat această ultimă precizare ca pe un îndemn suplimentar pentru a așeza pe

hârtie un jurnal de călătorie, din care cei ce vor alege Portugalia să afle câteva „date de pornire”.

Iar dacă rândurile mele vă vor seduce și dacă, odată deschisă, din cartea mea vor răzbate aromele puternice ale bucătăriei lusitane, savoarea vinului de Porto, vuietul nemărginitului Atlantic, graiul melodios și sufletul cald al localnicilor, înseamnă că nu m-am lăsat degeaba bătută de ploile și vânturile iernii portugheze.

Dar... vorba lungă, sărăcia omului, așa că haideți să pășim cu dreptul în subiect. Vă propun, pentru început, câteva informații diverse – și mai oficiale, și mai relaxate. Așa, ca un soi de *tapas* – acele gustări apetisante ce prefațează festinurile iberice.

ȘTIAȚI CĂ....?

* Portugalia a jucat un rol important în Epoca Descoperirilor, iar numeroșii săi exploratori au devenit faimoși în întreaga lume. Cot la cot cu Spania, Portugalia a dominat secolul al XV-lea, revendicând multe teritorii descoperite pe planetă. Coloniile portugheze au acoperit însemnate părți din Africa, India, precum și destule insule din Oceanul Atlantic. Și să nu uităm Brazilia! Vă reamintesc câțiva exploratori portughezi cunoscuți:

• Vasco da Gama (1460–1524) – primul european care a ajuns în India la sfârșitul secolului al XV-lea.

- Pedro Álvares Cabral (1467–1520) – cel care, cu totul întâmplător, a descoperit Brazilia (în anul 1500).

- Fernando Magellan (1480–1521) – cel care a navigat pentru prima oară în jurul Americii de Sud. Să nu uităm că pinguinii Magellan din Patagonia poartă numele navigatorului portughez, el fiind cel care i-a descoperit!

* În completare, Portugalia a fost una dintre primele națiuni colonizatoare din Europa, lista coloniilor sale începând cu Ceuta (1410), Madeira (1419) și Insulele Azore (1439). Imperiul portughez a ajuns stăpân, printre altele, peste Brazilia, Capul Verde, São Tomé și Príncipe, Guineea-Bissau, Angola, Mozambic, Goa, Daman și Diu, Kochi, Malacca, Macao. Cele mai multe dintre coloniile portugheze din Africa și-au obținut independența în 1975. Macao, ultima colonie lusitană, a fost cedată Chinei în 1999.

* Ați auzit de „fatalism”? Dicționarele îl explică simplist ca fiind o doctrină ce consideră că toate evenimentele din viața oamenilor sunt dinainte determinate și că totul se desfășoară sub forța implacabilă a destinului sau a providenței divine. Ei, iată, acest fatalism reprezintă o trăsătură esențială a culturii portugheze. *Fado*, așa cum îl numesc portughezii (hai că de genul muzical *fado* ați auzit!), este exprimat prin interjecția comună *oxalá*, derivată din cuvântul arab *Inshallah*, care înseamnă „dacă ar fi” sau „sperăm”. *Fado* se află, de fapt, la sorgintea acestui gen muzical: melodii și versuri triste, care vorbesc

despre viața săracilor. Fadoul a fost recunoscut de UNESCO, în 2011, ca patrimoniu cultural imaterial.

* Potrivit site-ului Eupedia, aproximativ 275 de milioane de oameni din întreaga lume vorbesc astăzi limba portugheză, ea fiind limba oficială în nouă țări: Brazilia, Mozambic, Angola, Guineea-Bissau, Timorul de Est, Guineea Ecuatorială, Insulele Capului Verde, São Tomé și Príncipe. Aici îmi permit o mică paranteză: cu ceva ani în urmă, pe când realizam, la TVR, travel-show-ul HAI-HUI, l-am avut ca oaspete într-o ediție pe ambasadorul de atunci al Portugaliei, E.S. João-Bernardo Weinstein. În timpul dialogului nostru relaxat, Excelența Sa mi-a spus un lucru simpatic, pe care nu l-am uitat nici azi și care, țin minte, a fost copios aplaudat de publicul din platon. Era vorba de similitudinile dintre limbile noastre, exemplul dat de domnul ambasador fiind unul extrem de edificator: cică în limba portugheză ar exista o propoziție pe care orice român ar înțelege-o: *„Com um quilo de carne e um litro de vinho não se morre de fome ou de sede.”* Ei, ce ziceți de asta?

* Tot legat de limbă: portugheza se apropie cel mai mult de limba galiciană, cea care este vorbită în nord-vestul Spaniei. Galiciană poate fi considerată un dialect al limbii portugheze (sau invers). Multă lume, de altfel, confundă și astăzi spaniola cu portugheza, deși asemănările dintre ele sunt foarte mici.

* Au și portughezii „Eminescu”-ul lor! Fernando Pessoa (1888–1935) a fost unul dintre cei mai mari

poetți europeni ai secolului XX. El a creat o literatură remarcabilă, fiind cunoscut pentru utilizarea de heteronime (alter egouri) – adică publica sub alte nume decât ale lui. El s-a „ascuns”, practic, îndărătul unor personaje cu personalități diferite, având temperamente, înfățișări și chiar stiluri de scriere total distincte. Un detaliu inedit: cu o zi înainte de moartea sa, aflat fiind în spital, Pessoa a scris niște rânduri devenite celebre: „Nu știu ce va aduce mâine”...

Apropo, statuia sa se află lângă stația de metrou Baixa-Chiado din Lisabona, la doi pași de hotelul în care am locuit. Când mi-am făcut o poză lângă ea, așezată pe scaunul de lângă poetul imortalizat, în bronz, la o masă de cafea, scaun lăsat liber special pentru turiști, nu știam cui aparține statuia. Am aflat, la câteva zile distanță, și, impresionată, m-am întors la ea și mi-am mai făcut o poză, adoptând o atitudine mult mai solemnă!

* Cât de sigură e Portugalia? – m-au întrebat unii prieteni la întoarcerea acasă. În vremurile noastre, este o întrebare legitimă. Îmi amintesc, făcând o paranteză, că, pornind tot de la acest criteriu, al siguranței, optasem, acum ceva vreme, pentru a vizita un Târg de Crăciun la Praga. Televiziunile avertizaseră, înainte, cu privire la niște posibile atacuri teroriste, de Crăciun, în capitalele vest-europene, și atunci Praga mi s-a părut a fi unul dintre orașele în care așa ceva nu avea cum să se întâmple. Ei, și ce să vezi? Taman în timpul scurtului meu city-break praguez, la câteva sute de metri de Podul Carol – locul

în care tocmai făceam poze –, un descreierat înarmat a deschis focul la Universitatea Carolină din Praga, aseasonând Crăciunul lui 2023 cu numeroși morți și răniți... Prin urmare, a găsi un loc liniștit și sigur pe Terra devine o dorință greu de îndeplinit. Portugalia încă oferă această certitudine, urmând, în Topul orașelor sigure, după Islanda, Danemarca, Irlanda, Noua Zeelandă, Austria și Singapore. Nu știu de ce, dar România nu se află printre primii în top...

* De fapt, dacă este să vorbim pe șleau, am fost preveniți totuși de iminența unor „pericole”: ni s-a sugerat să fim cu ochii pe buzunare și că n-ar fi rău să-mi transform rucsacul... în marsupiu! Toate acestea se legau cumva de zborul nostru cu un Wizz Air plin cu... pirande și „pirandoi”!

* Sigur nu știți că mai mult de jumătate din cantitatea de plută din lume este produsă în Portugalia! De altfel, în magazinele portugheze de suveniruri, la loc de cinste se află raionul amintirilor... din plută! Portofele, geți, borsete, suporturi de oale, coaste și altele asemenea lor, realizate toate, cu mare măiestrie, din plută! Iată că străvechiul dop pe care bunicii noștri îl înfigeau în sticle a căpătat, în Portugalia, numeroși urmași, de o cu totul altă factură!

Cea mai bună plută din lume provine din Algarvele portughez. De altfel, pluta portugheză este folosită de mărci de top, precum Moët & Chandon și Rolls-Royce, de Airbus și NASA. Ea a fost întrebuințată, bunăoară, la naveta spațială trimisă în misiunea pe Marte a Agenției Spațiale Europene. Celor

ce își doresc să admire frumoșii arbori de plută și să vadă cu ochii lor cum este recoltată scoarța lor, le recomand niscaiva aventuri off-road în Algarve.

* Portugalia deține cea mai mare suprafață maritimă din lume. Mai precis, peste 4 milioane de kilometri pătrați! Această valoare o așază în vârful Topului țărilor europene de coastă.

* Alianța anglo-portugheză, semnată în 1373, este cea mai veche din lume. Și, culmea, ea este încă în vigoare! În acel an, Portugalia și Anglia au semnat tratatul cu pricina, implicându-se în războaie în care fiecare și-a apărât teritoriul. Regatul Unit a ajutat Portugalia în războiul din Peninsula Iberică, iar Portugalia s-a implicat în cel de-Al Doilea Război Mondial, venind în sprijinul Marii Britanii.

* Portugalia a devenit cel mai mare producător de biciclete al Uniunii Europene. În 2020, bunăoară, s-au „născut” aici 2,6 milioane de unități!

* Nu e neapărat campioană mondială în producția de încălțăminte, dar pantofii portughezi se bucură de un real succes în întreaga lume. Unul dintre cele mai cunoscute branduri locale de pantofi este „Calçado Guimarães”. M-am ciocnit de magazinele sale prin toate cartierele Lisabonei, fapt care de multe ori... mi-a dat peste cap programul de vizitare!

Pantofii portughezi sunt deseori purtați chiar și de starurile internaționale. Bunăoară, colecția din 2013 a Rihannei pentru „River Island” a fost realizată în Portugalia. Totodată, Pippa Middleton, faimoasa

„soră regală”, dar și mama sa, pregătindu-se pentru nunta regală, au optat pentru pantofi *made in Portugal*. Această industrie tradițională a portughezilor a evoluat în timp, devenind una dintre cele mai puternice în Europa.

* Portugalia a intrat în Cartea Recordurilor și pentru cea mai scurtă... domnie! În 1908, prințul Luís Filipe a devenit rege al Portugaliei pentru... 20 de minute! După ce tatăl său a fost asasinat, el a devenit moștenitorul tronului. Nu l-a păstrat însă decât 20 de minute, căzând el însuși pradă aceluiași atac.

* Renumitul vin de Porto este un vin dulce portughez, provenind din Valea Douro. Nu-l poți găsi numai în Portugalia. Și pentru că, în zilele noastre, totul se copiază, ajungând, la un moment dat, să nu mai știi care e originalul și care e copia, și vinul de Porto a fost copiat în mai multe țări, în special în Australia, Africa de Sud, India și SUA.

* Știu cât de mult vă plac și vouă sărbătorile, așa că voi pomeni de una dintre cele mai animate din Portugalia: „Festa de São João do Porto”, care are loc în noaptea de 23 iunie. Tradiția își are rădăcinile în ritualurile de curte păgâne și presupune ca participanții să lovească fetele atrăgătoare în cap... nu, nu vă speriați, nu cu parul, ci cu flori de usturoi sau cu ciocane dintr-un plastic moale!

* Așa cum și românii sunt împrăștiați prin lume, nici portughezii nu au reușit să-și țină fiții acasă. Bunăoară, aproape 12% dintre locuitorii

Luxemburgului și 3% dintre locuitorii Franței sunt de origine portugheză. Parisul are cea mai mare comunitate lusitană din afara Portugaliei și... culmea! este al doilea oraș, după Lisabona, în ceea ce privește numărul de locuitori portughezi.

* Nici portughezii nu lipsesc din Cartea Recordurilor. Bunăoară, în decembrie 2010, la Porto a avut loc cea mai mare paradă din lume a lui Moș Crăciun! Un număr record de 14.963 de persoane au îmbrăcat ținutele alb-roșii și și-au pus bărbile de rigoare, depășind recordul anilor precedenți.

* Să mai rămânem puțin în zona veselă a Cărții Recordurilor! În 2012, locuitorii din Santarém s-au adunat cu toții în nobila misiune a pregătirii celei mai mari omlete din lume. Folosind 145.000 de ouă, 400 kg de ulei și 100 kg de unt, ei au creat o omletă-gigant, cântărind 6.466 kg! Ce mai mic-dejun, nu-i așa?

* Două vorbe despre religie: majoritatea portughezilor cred în Doamne-Doamne de pe poziția catolicilor (80%), iar 6,8% nu cred deloc. Nu au religie, adicătelea. Restul până la 100 sunt musulmani, evanghelici, creștini ortodocși, budiști, hinduși, evrei. Să vă spun și o poveste, posibil adevărată. În 1917, trei copii de ciobani au susținut că în fața lor, preț de șase ori în decursul a șase luni, și-ar fi făcut apariția Fecioara Maria. Aceste apariții, precum și răspândirea veștii în tot orașul, au culminat cu „Miracolul Soarelui” (*Milagre do Sol*), la care se presupune că ar fi fost martori peste 70.000 de oameni. În prezent, peste

opt milioane de pelerini călătoresc la Sanctuarul din Fátima în fiecare an, pentru a vizita locul respective-lor apariții și al Miracolului Soarelui.

* Ați auzit de câinele de apă portughez? Da, există așa ceva! El a fost declarat o rasă hipoalergenică, și asta deoarece nu năpârlește! (Ce fericire pentru stăpâni, mai ales dacă locuiesc la bloc!) Acest câine se pare că descinde din câinele de apă Barbet și a fost folosit de către pescarii de pe coasta Portugaliei. Stând pe marginea bărcilor de pescuit, acești câini pân-deau bancurile de pești, după care săreau în apă și „mâneau” bancul de pești în năvoadele pescarilor. În plus, aduceau, la comandă, frânghii, transportau mesaje de la o barcă la alta sau, pur și simplu, lătrau cu putere pe timp de ceață, atenționând ambarcațiunile din preajma bărcii stăpânului lor. Odată cu declinul pescuitului, rasa a fost aproape de dispariție, dar iubitorii au revitalizat-o, ea devenind un câine de companie căutat. În 2008, bunăoară, acest câine a ajuns pe prima pagină a ziarelor din întreaga lume, după ce președintele american de atunci, Barack Obama, a primit un astfel de exemplar în dar.

* Să mai rămânem puțin în lumea celor care nu cuvântă! Ați auzit de faimoasa „Festa do Colete Encarnado”, care are loc în localitatea portugheză Vila Franca de Xira? Este vorba de o cursă de tauri, similară cu faimoasa „San Fermin” din Pamplona (Spania).

* Pentru că și noi am avut în frunte, decenii la rând, un dictator, să vă vorbesc și despre cel al

portughezilor. Timp de peste 40 de ani, aceștia au trăit sub dictatura fascistă a lui Antonio Salazar. La 25 aprilie 1974, pașnica lovitură de stat militară numită „Revoluția Garoafelor Roșii” a răsturnat dictatura. Această zi semnifică sfârșitul a zeci de ani de opresiune și de tortură din partea PIDE (poliția lui Salazar – n.a.), precum și începutul sfârșitului colonizării portugheze. Este, de fapt, o zi a libertății. *Liberdade* – cum îi spun portughezii.

* Portugalia stă bine la capitolul „moșteniri ale Trecutului”. Puteți număra aici nu mai puțin de 15 poduri care datează din perioada romană! Cel mai faimos dintre acestea este cel de la Chaves, care a fost construit în anul 104 d.Hr. sub domnia împăratului Traian.

* Și tot... de-ale podurilor: Podul Vasco da Gama din Lisabona a fost, la un moment dat, cel mai lung pod din Europa, măsurând 17.200 metri! Între timp, a fost detronat de cel al Crimeei (zis și „Podul lui Putin”), însă a rămas în Top, fiind cel mai lung din toate țările Uniunii Europene. Dar despre el urmează să povestim ceva mai încolo!

* Și la capitolul cultură portughezii stau foarte bine. În Lisabona, bunăoară, există cea mai veche librărie funcțională din lume. Numele său este „Bertrand” (*Livraria Bertrand*) și a fost inaugurată în anul 1732 de către Pedro Faure ca un mic magazin. Mulți ani a reprezentat un adevărat magnet pentru intelectualii portughezi.

* În Portugalia puteți vizita și una dintre cele mai vechi universități din lume. Universitatea Coimbra a fost inițial inaugurată la Lisabona, în anul 1290, de către regele Dionisie, fiind apoi mutată în repetate rânduri, până în 1537, când, ajunsă la Coimbra, ea a făcut ca orașul să fie supranumit „orașul studenților”.

* Ați auzit de „codul portughez”? Nu, nu se referă la un cod numeric, format deci din cifre, ci la mâncarea tradițională portugheză numită *bacalhau*! Acest fel de mâncare a devenit aproape o obsesie națională, în Portugalia existând peste 365 de moduri de a pregăti *bacalhau*, care înseamnă, de fapt, cod! Practic, câte unul pentru fiecare zi a anului!

* Ați gustat *tempura* japoneză? Dictionarele o traduc ca fiind „un preparat japonez popular în care alimentele (cel mai frecvent fructe de mare, legume sau sushi) sunt date printr-un aluat și prăjite pentru a crea un înveliș ușor și crocant”. Ei, iată că *tempura* japoneză nu este chiar... japoneză! În 1543, portughezii au ajuns pe insula Tanegashima, fiind primii europeni care au luat contact cu japonezii. S-au păstrat aici destule influențe portugheze, atât în limba vorbită, cât și în prăjelile pe care le-au lăsat în urma lor portughezii, alături de arme și cai.

* În timp ce Portugalia este considerată destul de tradițională în unele aspecte, țara are o bogată istorie de adoptare a unor legi „de pionierat”. De exemplu, Portugalia a fost prima țară din lume care a început să emită legi privind abolirea pedepsei capitale – Carta

Legii privind abolirea pedepsei cu moartea a fost aprobată în 1867. Portugalia a fost și prima țară care a abolit toate pedepsele penale pentru deținerea de droguri (Legea 30/2000). În plus, legile în vigoare stabilesc că narcomanii trebuie să primească mai degrabă terapie decât pedepse cu închisoarea.

* Să continuăm pe aceeași linie „juridică”! Știați că în Portugalia, pedeapsa cu închisoarea este de maximum 25 de ani? Codul penal din această țară prevede că o persoană nu trebuie ținută la zdup mai mult. Asta înseamnă că, chiar dacă sunt comise mai multe infracțiuni (cum ar fi omuciderea), nimeni nu va executa mai mult de 25 de ani de închisoare. De pedeapsa cu moartea, așa cum spuneam mai sus, nici nu poate fi vorba!

* Cocoșul din Barcelos este un puternic simbol național. Figurinele mici, sub forma unor cocoșei multicolori, prezenți ca atare sau „înglobați” în brelocuri, dopuri, pahare, căni, magneți de frigider, șorțuri și mănuși de bucătărie, inundă magazinele turistice portugheze. Când l-am cumpărat pe primul – fascinată fiind de culorile sale –, încă nu-i știam semnificația. Între timp, am aflat-o și colecția de cocoși a valizei mele a crescut exponențial! Abia aștept să desfac primul vin – probabil de Ziua Femeii – și să înfig în sticlă dopul compus din cele două simboluri portugheze: pluta și cocoșul din vârful! I se spune „Cocoșul din Barcelos” și se referă la una dintre cele mai cunoscute legende din Portugalia.

Potrivit acesteia, demult de tot, un biet pelerin ce trecea pe lângă orașul Barcelos a fost acuzat pe nedrept de crime îngrozitoare. Pelerinul a fost adus în fața judecătorului și, firește, și-a apărut nevinovăția. În final, l-a avertizat pe judecător că, dacă va trimite la moarte un om nevinovat, ca semn al nedreptății făcute, chiar înainte de a fi spânzurat, se va auzi cântecul unui cocoș. Și chiar așa s-a și întâmplat: fix când pelerinul a fost trimis la spânzurătoare, un cocoș a sărit în fața mulțimii și a început să cânte. Judecătorul, conștientizând atunci greșeala pe care era s-o facă, și-a schimbat verdictul, iar pelerinul a fost salvat. Multiplicat în miliarde de exemplare, micuțul cocoș portughez a devenit, așadar, simbol național, bucurându-i pe turiști cu înfățișarea sa veselă și multicoloră!

* Portugalia este o națiune cu o uriașă aplecare către fotbal, iar o călătorie în timpul Cupei UEFA sau al Cupei Mondiale devine extrem de spectaculoasă! Îmi și imaginez ce nebunie a fost în Lisabona în 2016, când portughezii au câștigat Campionatul European! Deși au câțiva jucători excelenți, să nu ne surprindă faptul că cel mai popular jucător din toate timpurile este Cristiano Ronaldo. Piciorul său drept deține în continuare recordul pentru cele mai multe goluri marcate la echipa națională. Trebuie să recunoașteți că până și voi, cei ce nu aveți nicio treabă cu fotbalul, tot ați auzit de Cristiano Ronaldo! Nu-i așa?

* Cel mai mare parc subacvatic și cel mai mare reef artificial din Europa se află în Portugalia – sau,

mai degrabă, chiar în ocean, în largul coastei Algarve. Faimosul Parc subacvatic „Ocean Revival” se laudă cu patru nave dezafectate ale Marinei portugheze și este cuibărit pe fundul mării, unde adăpostește un ecosistem în continuă evoluție. În mod firesc, reprezintă o atracție majoră pentru scafandrii din întreaga lume.

* Sistemul ATM din Portugalia, Multibanco, este unul dintre cele mai avansate din lume. Cu mult înaintea ca serviciile bancare online să devină uzuale, în Portugalia puteai să-ți plătești facturile și taxele la Multibanco local. Astăzi, prin sistemul ATM sunt posibile peste 60 de operațiuni, inclusiv cumpărarea de bilete la concerte, donarea către organizații de caritate și completarea creditului telefonului.

* Portugalia abundă în poduri celebre. Bunăoară, Podul 516 Arouca are o lungime de 516 metri și este suspendat la 175 de metri deasupra solului, fiind al doilea cel mai lung pod pietonal suspendat din lume! El conectează malurile râului Paiva și oferă o panoramă fantastică asupra Defileului Paiva și a Cascadei Aguieiras. Podul, inaugurat în luna mai 2021, este situat în Geoparcul Arouca, la aproximativ o oră de Porto.

* Vă place titlul cărții, nu-i așa? De vânturi am avut parte copios în această călătorie, valuri... am fotografiat câteva, însă unele dintre cele mai mari și mai spectaculoase nu se află la Lisabona, ci în largul coastei, la Nazaré. Datorită poziției geografice, nu este nimic neobișnuit ca valurile uriașe să lovească coasta,

spectacolul este însă grandios și face înconjurul planetei, în videouri încărcate în online sau în documentare profesionale de tipul National Geographic. Aceste valuri uriașe atrag surferi din întreaga lume. Bunăoară, în 2011, faimosul Garrett McNamara a obținut aici un nou record mondial, călărind un val de 23,77 m, iar în 2017, Rodrigo Koxa a doborât recordul anterior, călărind un val de 24,38m!

* Deși nu am înțeles aproape nicio iotă din ceea ce s-a vorbit în jurul meu preț de o săptămână (cu excepția dialogurilor în engleză sau română!), mi s-a povestit despre felul de a vorbi – colorat și pitoresc – al portughezilor. Aceștia au o aplecare ancestrală spre a povesti! Iar acest lucru devine evident în modul colorat în care portughezii își formulează frazele. De exemplu, dacă auzi pe cineva spunând „*Ir com os porcos*” (ceea ce în traducere liberă ar însemna „a se duce cu porcii”), de fapt insul respectiv s-a referit la ceva care nu mai este – un om care a murit, o idee care a pierit, un lucru care a dispărut. Dacă cineva spune „*Engolir sapos*” (tradus: „a înghiți broaște”), nu înseamnă defel că interlocutorul e la masă și are în față o farfurie cu broaște gătite, ci că te afli în situația de a face ceva ce nu vrei să faci! Iar dacă auzi spunându-se „*Ter a pulga atrás da orelha*” (tradus mot à mot: „a avea un purice în spatele urechii”), asta înseamnă de fapt să arăți sau să te simți suspicios.

* Deși mie îmi pare a fi, în continuare, numele unei fete frumoase la vârsta căreia nu e politicos să te referi, Lisabona are o vârstă venerabilă: este cu circa

patru secole mai „bătrână” decât Roma! De fapt, este chiar a doua capitală europeană din punct de vedere al vechimii. Vă reamintesc că pe primul loc se află Atena.

* Cu siguranță nu știați, dar Portugalia este, de fapt, răspunzătoare pentru dragostea britanicilor pentru ceai. Cea care i-a devenit soție regelui Carol al II-lea al Angliei a fost nimeni alta decât portugheza Ecaterina de Braganza, care a adus la curtea Angliei, odată cu sine, și pasiunea pentru ceai.

* La 1 iulie 2001, Portugalia a devenit prima țară din lume care a condamnat toate drogurile, inclusiv metamfetamina și heroina. Legea a interzis deținerea de droguri pentru uz personal, traficul de droguri fiind considerat o infracțiune. Aceasta a reprezentat de fapt o măsură de combatere a epidemiei de droguri, care s-a intensificat puternic în anii '90, odată cu creșterea cazurilor de HIV. Portugalia are acum unele dintre cele mai scăzute rate de consum de droguri din Uniunea Europeană.

* Iată și un lucru despre care se vorbește mai puțin, deși este unul din brandurile de țară ale Portugaliei: incredibila sa brânză! Brânza portugheză este mult diferită de olandeza Gouda sau de Cheddar-ul britanic. De ce? Pentru că majoritatea brânzeturilor portugheze sunt făcute din lapte de oaie, ceea ce le conferă o textură și aromă speciale, în comparație cu brânzeturile clasice, cele de vacă. Vă recomand să nu ratați să degustați brânzeturile portugheze, iar dacă vreți

ca impactul să fie memorabil, combinați-le cu un pahar de Vinho Verde, și puteți spune că ați bifat *tapas*-ul perfect (*tapas* = gustare)!

* Vă voi vorbi ceva mai încolo despre *azulejos*. Frumoasele plăcuțe ceramice pictate – o nemaipomenită tradiție portugheză – îmbracă numeroase clădiri vechi din această țară. Iată că din 2013, în Portugalia este interzisă prin lege demolarea unor astfel de clădiri având fațadele acoperite cu *azulejos*. De precizat că aceste plăci ceramice au fost create inițial nu neapărat în scop estetic, ci mai degrabă pentru a proteja pereții caselor împotriva temperaturilor scăzute.

* Nu, nu în SUA a fost abolită pentru prima oară sclavia, așa cum am putea crede, nedocumentându-ne! Și nici în Marea Britanie, Franța sau Spania! Ci, ați ghicit, în Portugalia! Se întâmpla în anul de grație 1761, deci cam cu jumătate de secol înaintea celorlalte țări.

* În zilele când m-am apucat de scris la prezentul jurnal de călătorie, toată presa vuia de interminabilul șir de cutremure ce loviseră insula grecească Santorini. Mi-am amintit (nu c-aș fi trăit atunci, dar m-am lovit foarte des de acest detaliu în documentarea mea) că în 1755, Lisabona a fost lovită de un cutremur de 9 (nouă!) grade pe scara Richter, unul dintre cele mai puternice din istoria Europei. Peste 85% dintre clădirile orașului au fost distruse de valul tsunami ce s-a declanșat în urma cutremurului, dar și de incendiile care i-au urmat. Peste 60.000 dintre cei

275.000 de locuitori au fost uciși. După cum veți vedea, există încă destule locuri în Lisabona păstrate cu urmele cutremurului cu tot, ca un soi de remember al groazei generate de un astfel de cataclism.

* Cunoașteți vreun portughez care se numește Silva? Mai mult ca sigur, deoarece acest nume de familie este mai vechi chiar decât Portugalia! El își are originea în Imperiul Roman, fiind folosit atunci pentru a-i desemna pe locuitorii regiunilor forestiere (*silva* = pădure, în latină). Și tot legat de nume: deși așa ar părea la prima vedere, Manuel și Joaquim nu sunt cele mai des întâlnite prenume portugheze. Portughezii fiind mari iubitori de tradiție, Manuel și Joaquim au pierdut teren în fața prenumelor Miguel și João, devenite cele mai comune.

* Există în Portugalia un loc-poezie. De fapt, există mai multe, însă în 1995 acesta despre care vă vorbesc a fost inclus în Patrimoniul Mondial UNESCO. Este vorba de Sintra, considerat a fi cel mai romantic loc din Portugalia. Străzi pitorești, clădiri și palate fermecătoare, plaje superbe și păduri nesfârșite, aceasta este Sintra. Ca să nu mai vorbim de faptul că aici se află și Cabo da Roca, cel mai vestic punct din Europa. În carte veți afla mai multe detalii!

* Lucrul pe care vi-l voi dezvălui acum o să vă facă să oftați: se pare că ceea ce învățăm odinioară la școală nu este pe deplin valabil: DOR nu este nicicum singurul cuvânt românesc intraductibil în vreo altă limbă a pământului! Probabil îi veți auzi pe

portughezi rostind, la un moment dat, cuvântul *saudade*. Este un cuvânt cu fix aceeași semnificație ca și „dor”, însemnând lipsa profundă a cuiva sau a ceva sau unui loc anume și desemnând o adâncă stare de melancolie. În lungile perioade dintre plecările și întoarcerile din îndelungatele expediții pe mare sau uscat, portughezii au simțit din plin sentimentul de *saudade*. Adică de dor...

* Voi încheia șirul „știați că”-urilor cu o veste de luat în calcul, mai ales în cazul celor cărora le ticăie ceasul pensionării. Se pare că Portugalia este unul dintre cele mai bune locuri din lume pentru a te retrage, după „depunerea armelor”. Concluzia vine în concordanță cu indicele anual global de pensionare, calculat de International Living și Forbes. Un cost al vieții scăzut și stimulente fiscale generoase atrag aici pensionari din toată lumea. Aceștia au la dispoziție și regimul NHR, un sistem de asistență medicală de calitate, venit în completarea unui standard de viață general ridicat.

Dar până atunci mai avem, așa că, după ce ați făcut această primă „infuzie de Portugalia”, haideți să vă invit să ne însoțiți în cele șapte zile petrecute de mine și cameramanul Marian în Portugalia. Mai precis, la Lisabona.

ZIUA ÎNTÂI

Deși tocmai am declarat că zborul cu Wizz Air-ul nu e nici lung, nici scurt, revin: uite, am scris deja pagini întregi pe iPad, într-o poziție contorsionată, și nici gând să se audă salvatoarea replică a pilotului: „*Cabin crew, start our descent!*” Avionul zboară lin, rar de tot câte un frison îl face să tresară. Majoritatea pasagerilor moțăie, unii dorm de-a binelea, după repetate încercări de a-și găsi poziția optimă. Partea cu „optimă” e o exagerare: în avioanele Wizz Air scaunele sunt al naibii de inconfortabile, sunt mici, înghesuite, fixe, însă compania maghiară este, până una, alta, singura care operează curse directe spre Lisabona. Marian și-a găsit și el poziția favorabilă și trage aghioase, a uitat și de stewardesa blondă, iar eu m-am ghemuit lângă geam, fericită că mi-am găsit-o și eu pe a mea – poziția, nu stewardesa! –, dar nu pentru somn, ci pentru scris. Pe culoare e încă un du-te-vino continuu, frumoasele însoțitoare de bord alternând cu fustele multicolore suprapuse ale naționalităților nomade. Grupul sanitar nu are

o clipă de respiro: e avion mare, cred că suntem peste 200 de suflete...

Și dacă tot mă chinuie inspirația, haideți să rezum în câteva rânduri și cartea de vizită a orașului ce, preț de o săptămână, ne va fi gazdă. Așadar, orașul cu nume misterios de femeie, Lisabona. Dar chiar, de unde îi vine numele?

AȘADAR, LISABONA

Nu mi-au trebuit prea multe zile pentru a mă îndrăgosti de Lisabona, mi-aduc aminte. Calendarul îmi răsucesce în minte filele celor 10 ani care au trecut de la prima noastră întâlnire... O voi găsi, oare, la fel? Îmi va trezi aceleași emoții? Cu treabă am cunoscut-o și atunci, la fel îi voi călca pragul și acum. E și bine, e și rău. E bine, căci un astfel de proiect mă obligă s-o cercetez cu o mai mare atenție, să-i fac un *scan* profesionist, cu totul altul decât cel pe care i-l face un turist. Curiozitățile noastre sunt altele. Musafirii „de vacanță” întreabă cel mai adesea: Cât costă? Unde mâncăm? Ce vin alegem? Unde se face cel mai bun shopping? Întrebările mele sunt altele: sunt legate de istorie, cultură, tradiții, de a înțelege orașul și a-l iubi cerebral. Dar e și rău, căci îi invidiez de multe ori pe turiști. Le invidiez relaxarea, mersul haihui fără o țintă anume, timpul pe care și-l pot îngădui pentru a admira ceea ce Lisabona le scoate în cale. Chiar și zăbovitul mai mult în pat, dimineața, și pe acela îl invidiez uneori... La mine e totul contra

cronometru, e presărat cu „Marian, pozează asta!”, „Filmează aici!” etc. Dar, până la urmă, e profesia pe care o ador, ea este cea care m-a purtat în atâtea și atâtea locuri fabuloase...

Portughezii îi spun Lisboa și-s puțin peste jumătate de milion. Zona metropolitană numără însă aproape 3 milioane – cam o treime din populația țării, conform statisticilor din 2021. Lisabona odihnește pe coasta de vest a Portugaliei, primind sărutarea Atlanticului chiar în punctul în care uriașul fluviu Tajo (Tejo, cum îi spun ei) își varsă apele în el.

O fi „Lisabona” nume de fată, așa cum îmi sună mie?

Deși există dovezi arheologice potrivit cărora zona a fost locuită încă de acum 30.000 de ani, Lisabona s-a afirmat ca fiind unul dintre cele mai râvnite orașe-port de la Oceanul Atlantic, așa cum era configurată Lumea Veche milenii mai târziu. Iată că și aici există legende, iar ele susțin că Lisabona a fost întemeiată de către călătorul și eroul grec Ulise, pe drumul său de întoarcere din Războiul Troian, numele original, Ulissipo sau Olisippo, însemnând „portul fermecat”. Și, de vreme ce toate popoarele – de la fenicieni, celți și romani la arabi și chiar spanioli – au fost mâinate de dorința de a domina orașul, este justificat ca Lisabona să fie descrisă drept un loc mirific.

Așadar, după „Alis Ubbo”-ul fenicienilor și „Olisippo” al lusitanilor și romanilor, a venit Iulius Cezar, în sec I î.Hr., și i-a spus „Felicitas Julia”. Au trecut pe-aici și vizigoții. Una dintre urmări: orașul a

fost botezat „Ulixippona”. Secolul era al V-lea. Maurii și-au pus și ei amprenta asupra numelui său: „Al Ashbouna” s-a numit Lisabona pe timpul ocupației lor, între secolele al VIII-lea și al XII-lea. În fine, după acest din urmă secol, portughezii au stabilit ca orașul de la vărsarea fluviului Tajo să se numească „Lisboa”.

Dar să vorbim despre Lisabona zilelor noastre. Este orașul cel mai bogat din Portugalia, având un PIB superior mediei europene. Portul din Lisabona este cel mai activ de pe coasta atlantică europeană. Lisabona are o economie concentrată în servicii și se plasează pe al nouălea loc în lume ca oraș care organizează congrese internaționale.

Zona metropolitană a Lisabonei e foarte industrializată, mai ales în zona sudică a fluviului Tajo. În top: rafinăriile petrolifere, industria textilă, cea mecanică și cea siderurgică.

Lisabona este, de asemenea, un oraș cu o intensă viață culturală. Este considerat a fi unul din marile centre culturale europene. Suntem și noi prezenți acolo: Institutul Cultural Român are aici o filială puternică, însoțită de un director inimos, Dinu Gîndu, cel ce ne va deveni un prețios ajutor în demersurile noastre de documentare.

În 1994, i-a venit și Lisabonei rândul să fie capitală europeană a culturii. A fost semnalul de pornire pentru o mulțime de alte evenimente de talie internațională a căror gazdă a fost: Expo 98, Tennis World Master 2001, Euro 2004. Fiecare în parte și toate la un loc au scuturat bine orașul, dându-i un imbold

extraordinar în dezvoltarea activităților și infrastructurii culturale.

...Dar iată și anunțul mult așteptat: ne pregătim de aterizare! Rând pe rând, pasagerii se trezesc din moțăială, frecându-și cefele înțepenite și multiplicând exponențial traficul spre toalete... În câteva minute, o smucitură rezonabilă ne așează pe pământul Portugaliei.

LISABONA, AM SOSIT!

Gata! Și emoțiile recuperării bagajelor de pe banda rotitoare s-au spulberat. De la ghișeul Tourist Information Counter ne ridicăm cardurile Lisabona: sunt un dar venit din partea Lisboa Tourism Office, căruia m-am adresat așa, într-o doară, cu un mail politicos, în care le-am vorbit despre proiectul meu jurnalistic. Mi-a răspuns însuși Vitor Carrico, Press & PR Manager „Turismo de Lisboa”, încântat că despre orașul său cineva, dintr-o Românie despre care probabil nu știa prea multe, a decis să scrie o carte. Organizația sa mi-a sărit în ajutor și am plecat din aeroport cu două cartonașe Lisboa Card în buzunar, ceea ce ne-a garantat, pentru trei din cele șapte zile, transport public gratuit, intrări gratis la nenumărate obiective turistice de top, reduceri semnificative la altele, plus diverse alte facilități. E momentul să-i mai mulțumesc o dată lui Vitor, pe care nu l-am văzut niciodată, dar mi l-am imaginat ca pe un... Zân cel Bun!

Mașina Ambasadei României la Lisabona ne duce, în zbor, la hotel. Din momentul în care i-am trimis scrisoarea mea de intenție Excelenței Sale, doamnei ambasador Daniela Gîțman, am simțit ambasada alături de noi în fiecare moment al călătoriei noastre. Gestul nostru de „diplomație publică”, așa cum cineva a denumit jurnalele mele de călătorie, a fost primit foarte bine de Excelența Sa, așa că, pot spune, elanul nostru a dobândit... aripi suplimentare!

E deja seară și lumina dă să se dizolve în negură. Traficul este... parfum! E firesc, doar e sâmbătă seara. Șoferul ne asigură că, de luni, străzile vor arăta cu totul altfel. Spintecăm orașul și primim primele informații. Simt cum imaginile de pe geamul mașinii se înnoadă cumva cu cele rămase lipite de retina mea de la precedenta vizită. Nu recunosc încă ceva anume, dar aerul îmi este atât de cunoscut! Doar că e... mai rece: sunt 14 grade, ceea ce reprezintă temperatura obișnuită iarna în Portugalia. La București lăsaserăm vreo două... Nu plouă, dar prognozele nu sunt chiar optimiste din acest punct de vedere.

Hotelul 9Hotel Mercy, unde „Perfect Tour” ne-a aranjat sejurul, este plasat în buricul târgului. Al „târgului” vechi. Recunosc aleile pietruite, clădirile placate cu *azulejos* multicolore, micile prăvălii de la parterul clădirilor frumos rânduite pe marginile străduțelor, niciuna mai înaltă decât alta, într-o ordine și un echilibru care la noi au fost înghițite de haos... Un tramvai ce se clatină pe șine mă scoate din visare. Ne luăm rămas-bun de la șofer, cerându-ne

scuze că i-am fracturat ziua de sâmbătă, ne cazăm, ne schimbăm și... fugim la prima întâlnire! Nu-i timp de pierdut, mai ales că vom cunoaște un alt om pentru care „timpul costă bani”: este Mirela Șuta, cea mai puternică femeie de afaceri româncă trăitoare în Portugalia și desprinsă din îndepărtatul Andrid, un sătuc din Satu Mare.

MIRELA ȘUTA – ROMÂNCA DE 10 A PORTUGALIEI

Marina Almășan: Pe mine m-a impresionat faptul că un om care a făcut o astfel de facultate dificilă, cum este Medicina, a ales să înceapă o nouă viață într-o cu totul altă direcție, într-un cu totul alt loc din lume și luând-o de jos. De ce această dorință de a începe o nouă viață? Ce n-a fost bine în vechea viață?

Mirela Șuta: Nu pot spune că nu a fost bine. A fost... o aventură! Am terminat facultatea, voiam să văd alte țări, să aleg ce doresc în viață, pentru că și în timpul facultății eu călătoream foarte mult. Turcia, Polonia... eram „fata aia care vindea de toate la cămin”! Am fost, așadar, tot timpul în domeniul businessului, pentru că trebuia să mă întrețin singură. Părinții nu aveau posibilitatea să mă întrețină, deci îmi trebuia un „job extra”. Și... am emigrat. În anul 2000, la fratele meu, care era deja aici. Primul meu loc de muncă – în construcții. Căci... unde te primește lumea dacă nu vorbești portugheza? Acolo unde nu are nevoie de tine să vorbești: la spălat de haine, la

călcat, în construcții, în locuri din acestea! Dar mi-am dat seama că nu e pentru mine și pe loc, după două luni, m-am lăsat de muncă și am început să învăț limba portugheză. M-am dus trei luni la școală. Mi-am dat seama că asta va fi salvarea noastră; fiind români, nu eram prea bine văzuți, și în acest sens ambasada a făcut mult pentru noi. Acum portughezii ne apreciază foarte mult, știu că suntem muncitori, serioși. Și uite-așa am început cu business în construcții, am crescut foarte repede, pentru că era o necesitate foarte mare de construcții în Portugalia. Dar am continuat să și muncim, și eu, și fratele, căci în virtutea unei legi tare proaste din Portugalia, deși aveam deja peste 200 de angajați în firma noastră, patronul trebuia să aibă un alt contract, să muncească în altă parte. Așa că mergeam, cu fratele meu, în fiecare noapte câte patru ore la un magazin, ca să avem contract de muncă, să fim legali. Și asta a durat câțiva ani buni. Abia în 2007 m-am întors cumva la profilul meu (la Medicină absolvisem specializarea „Dermatologie”). M-am gândit: „Hai să mai încerc ceva!”, și am intrat în contact cu Gerovital, Hofigal, Cosmetic Plant și am început să-i aduc aici, ca business. Având și șase clinici pe parte de stomatologie – soțul meu, brazilian, este dentist –, am combinat medicina estetică cu arta terapeutică, cosmetologia și stomatologia. În 2012 mi-am făcut brandul meu – „Suta”, pe bază de spirulină; ideea am luat-o de la Hofigal, pentru că am fost impresionată de spirulină, de beneficiile pentru sănătate, în special în zona dermatologiei, a cosmeticilor.

După un an de zile, am cumpărat o fabrică de cosmetice și, începând din 2012, noi am început să creăm *private label*, adică să facem branduri pentru alții. Am făcut deja 600 de branduri, pe Europa, iar de un an de zile am intrat și pe un concept de *white label*, unde oferim oportunități pentru businessurile mici, ca să-și creeze branduri. Am mai deschis o fabrică de cosmetice anul trecut – deci acum avem două, cu peste 200 de angajați!

Marina Almășan: Dacă ar fi să creionăm o rețetă a reușitei, în opinia ta care ar fi aceea?

Mirela Șuta: Cred că, în primul rând, „moștenirea” de la părinți. Eu îmi amintesc că, încă de la 10 ani, părinții ne puneau la lucru. La 10 ani ai mei mă trimiteau să lucrez în solar. Și acum îmi amintesc: mă trezeam la 5 dimineața, să ud plantele. Și tot la 10 ani am „intrat pe piață”, la propriu, să vând castraveți. Tata îmi aducea marfa noaptea (el era șofer la Fabrica de lapte), iar eu stăteam, la 10 ani, și vindeam castraveți. Deci m-am obișnuit de mică să lucrez, chiar și câte o zi întreagă. Lumea spune azi: „Nu te pune cu Mirela, ea lucrează 24 de ore!” Dar eu nu simt, mie mi se pare normal să lucrez, să evoluez.

Marina Almășan: Mai sunt și alte calități necesare în afară de hărnicie?

Mirela Șuta: Cred că esențial e curajul.

Marina Almășan: Nu cumva și puțină inconștiență? Să te arunci așa, cu capul înainte, în necunoscut?

Mirela Șuta: Acum 20 de ani, da, acum nu! Acum le mai gândesc: merită să mă aventurez sau nu? Mai avem, oare, 30 de ani? Dar esențial este curajul. Curajul și ambiția, perseverența, dedicarea.

Marina Almășan: Dar tu de ce ai făcut-o? Ți-a plăcut ideea de a fi puternică? De a avea bani? Sau pur și simplu ai vrut să-ți demonstrezi că poți? Nu cumva a fost „răzbunarea” copilului sărac, care și-a dorit de mic să ajungă să aibă și el „bunăstare”?

Mirela Șuta: Pe undeva, poate. Soțul meu îmi spune că sufăr de „sindromul *pobreza*”, adică sindromul sărăciei. (Râde.) El provine din „înalta societate” braziliană, părinții lui au fost miniștri în acea țară, el are un nivel de cultură și inteligență extraordinar.

Marina Almășan: În ce „stadiu” erai când te-a cunoscut? Erai deja femeie de afaceri?

Mirela Șuta: Da, eram deja, dar în construcții. Se întâmpla acum vreo 15 ani...

Marina Almășan: Aveți copii?

Mirela Șuta: Nu, nu am apucat... Dar am doi nepoți minunați, pe care îi iubesc foarte mult!

Marina Almășan: De fapt, „copiii” voștri sunt firmele pe care le-ați pus pe picioare! Spune-mi, Mirela, în afară de „muncă, muncă și iar muncă”, ce înseamnă viața ta aici? Ce anume îți aduce bucurie, ce te împlinește, unde-ți place să te retragi?

Mirela Șuta: Eu trăiesc cu un brazilian, brazilienii sunt oameni „de chefuri”, deci n-am cum să mă

plictisesc. Soțul este un mare iubitor de poezie, îl recită pe Blaga.

Marina Almășan: Eiii!

Mirela Șuta: Da, recită Blaga, Eminescu... În portugheză însă! Este un om de mare cultură și îi place ca mereu casa noastră să fie plină, de evenimente, chefuri, muzică live, deci cam așa e stilul nostru de viață. Unde mă retrag? Nu sunt o persoană de genul asta, când mă simt obosită... mă duc și mă culc! Eu nu „mă satur”, nu mă enervez pe cineva, nu întorc spatele nimănui, nu-mi stric energia cu lucruri care nu-mi aduc valoare. Respect pe toată lumea, le zâmbesc tuturor; dacă mi-au plăcut, revin, dacă nu, nu.

Marina Almășan: Țara mai „trăiește” în tine?

Mirela Șuta: Da, cu siguranță.

Marina Almășan: Ce-ți lipsește din România? ... Bine, în afară de „Eugenii” 😊! (A fost singura „comandă” pe care mi-a dat-o Mirela când am întrebat-o, într-un mail, ce să-i aduc din România – n.a.)

Mirela Șuta: Ha-ha-ha, „Eugeniile” și cozonacul, dar nu numai! Eu una cred că orice străin care emigrează nu se gândește: „Gata, îmi las țara în urmă, vreau să mă realizez!” Poate că da, uită puțin de România pentru câțiva ani, până se realizează – cel puțin așa s-a întâmplat cu mine. Dar apoi... începe dorul de România! Lumea mă întreabă de „valori” aduse din România. Eu cred că am adus cu mine valori foarte importante: educația, simplitatea (eu

crescând la țară), modestia. Aceste valori au fost de fapt garanțiile succesului meu în Portugalia. Astea m-au făcut și să mă întorc sentimental la România.

Marina Almășan: Ați reușit să vă cumpărați, ca majoritatea românilor stabiliți în afară, vreo micuță proprietate în țara natală?

Mirela Șuta: Daaa, normal! La Satu Mare, de unde sunt eu! De fapt, eu cred că toți ne dorim un locșor al nostru, acasă. Ne gândim: „Las’ că, atunci când voi fi bătrână, mă voi întoarce acasă.”

Marina Almășan: Frumos, numai că... s-ar putea ca soțul să vrea să „îmbătrânească” în Brazilia!

Mirela Șuta: Da, aici e o problemă, el și-acum e acolo, căci deschidem un nou business, un hotel. Eu stau aici, să am grijă de afacerile de aici, el – acolo. Nu-i ușor, trebuie să le echilibrăm. Dar, asta e, noi ne-am ales acest drum, noi trebuie să găsim soluții.

Marina Almășan: Și le veți găsi, cu siguranță! Deși încă nu ești la final de drum, te voi ruga să privești înapoi și să faci un soi de „Top 3” al celor mai importante momente din viața ta.

Mirela Șuta: Importantă a fost, firește, emigrarea – o decizie hotărâtoare... Nu știu... am atâtea lucruri importante în urma mea... Cred că realizările profesionale ar fi celelalte. Apoi cei 18 ani de când sunt împreună cu soțul meu. Chiar dacă nu ne-am căsătorit oficial încă, pentru că... nu am avut timp! 😊😊 Oricum, nu hârtia ne leagă. Eu am rămas româncă,

nici măcar dublă cetățenie nu mi-am luat. Iar el... e brazilian! Deși locuiește aici de 35 de ani! Dar, uite, mă întorc la Topul tău: aș trece totuși realizările legate de aducerea aici a brandului Gerovital, apoi fabrica pe care am pus-o pe picioare. Nu pot să trec peste cele 1.000 de branduri create de mine. Și aș mai spune ceva, ca o mândrie personală: lucrez pentru cei mai buni din Portugalia – colaborez cu hotelurile lui Cristiano Ronaldo, apoi Hotelurile Pestana (unul dintre cele mai puternice grupuri de turism din Portugalia – n.a.) – noi le producem ceea ce folosesc la hoteluri, la SPA-uri etc.

Marina Almășan: OK, Top 3 referitor la Trecut e complet! Acum să privim spre Viitor. Ce planuri ai? Te gândești să investești și în România?

Mirela Șuta: Da, există o mare piață și în România, ne gândim să creăm branduri și acolo, dar încă nu suntem promovați în România, chiar nu știu de ce...

Marina Almășan: Vine rândul! Și pentru că, să nu uităm, ne pregătim de o carte despre Portugalia, spune-ne, te rog, care sunt, în opinia ta, punctele „tari” ale acestei țări? Pe parte turistică, firește.

Mirela Șuta: Sunt mai multe, depinde în ce direcție o apuci: sunt puncte tari pentru cei ce vizează odihna. Zona Algarve este excelentă pentru odihnă, cu plajele sale fabuloase! Dacă-ți place istoria, atunci Sintra este locul ideal, apoi Lisabona – cu ale sale muzee, cu fado... Există, nu? o oarecare legătură între Amália Rodrigues a lor și Maria Tănase a noastră.

Marina Almășan: De gastronomie nu zici nimic?

Mirela Șuta: Aaaa! La gastronomie sunt foarte buni pe partea de fructe de mare, pește, au câteva sute de feluri de a găti *bacalhau*, sunt extraordinar de creativi în acest domeniu. De vin nu vom vorbi, căci eu nu beau alcool, dar știu că sunt foarte buni pe partea de vinuri! Cel de Porto e faimos în întreaga lume.

Marina Almășan: Ce ai lua din Portugalia și ai „exporta” în România?

Mirela Șuta: Eu cred că portughezii sunt foarte primitivi, dar asta se spune și despre noi, nu? Ce-aș lua de aici? Clima! Clima le aduce destule avantaje!

Marina Almășan: Nu ți-e dor de zăpezile de-acasă? De zăpezile copilăriei?

Mirela Șuta: Ba daaa! Dar eu merg des acasă, am acolo acei doi nepoți, căci fratele meu s-a întors în România. Ne-am și apucat de construcții în România! Testăm terenul, să vedem cum merge!

Marina Almășan: Încet-încet, te întorci la rădăcini! Și iei și brazilianul cu tine!

Mirela Șuta: Noi mergem des în România și chiar îi place! Numai iarna să nu-l duc, nu-i place frigul. Unui brazilian îi trebuie 40 de grade ca să fie fericit!

Interviul se naște în holul micuț al hotelului, după care Mirela ne conduce pe străduțe, căutând un local cât mai tradițional, pentru a ne introduce „din prima” în arta culinară portugheză, despre care tocmai

vorbiserăm. Dăm peste un restaurant plăcut și „compact” – TASCA LISBOETA – o tavernă cu aer lusi-tan, care ne înghite pentru câteva ore. E lume multă înăuntru, pe pereți atârnă tablouri cu mari actori de la începuturile cinematografiei portugheze, gra-iul casei ne împresoară din toate părțile, amestecat cu râsete și fum de țigară universal valabile; mesele sunt aproape băgate una-ntr-alta, ceea ce creează senzația că suntem într-o mare familie. Doi ospătari fac concurență argintului-viu, mișunând fără oprire între mese. În curând, pe a noastră poposesc far-furii cu fructe de mare și pești diferit gătiți: suntem pe malul oceanului, deci aceste produse sunt omni-prezente în meniul restaurantelor. Ce m-au nimerit! Sunt o prelungire a recentei călătorii în Albania și o adevărată mană cerească pentru vegetarianul din mine. Văzând că suntem străini, patronul gravitează în jurul mesei noastre, afirmându-se neîncetat cu câte ceva „în afara comenzii”, cum ar fi un păhărel de „Ginja Sem Rival” – un lichior de cireșe care aduce a vișinata noastră. Seara trece agreabil, amestecând oboseala drumului cu bucuria primelor respirații portugheze. Mirela Șuta este o femeie de toată isprava, guralivă și deschisă. În prima noastră seară nu mai încap, curând, decât nota de plată, scurtul drum spre hotel și un somn adânc, într-o cameră cochetă, călduță și primitoare. „Boa noite!” învăț că-și urează portughezii la culcare!

CUPRINS

Jurnalul de la capătul pământului.	7
De la Gura Iadului la porțile dorului	14
Caleidoscop.	17
 CUVÂNT-ÎNAINTE... DE CĂLĂTORIE ...	21
Știați că...?	31
 ZIUA ÎNTÂI.....	50
Așadar, Lisabona	51
Lisabona, am sosit!.....	54
Mirela Șuta – româncă de 10 a Portugaliei.	56
 ZIUA A DOUA	65
Cabo da Roca – cel mai vestic punct al Europei.	69
Cristo Rei – „revanșa” portugheză.	71
Podul 25 Aprilie	73
Podul Vasco da Gama	75

ZIUA A TREIA	79
Muzeul de Arheologie	80
Muzeul Calouste Gulbenkian	83
Mănăstirea São Vicente de Fora	87
Elena Dumitrescu-Nentwig – „diva” de la Dunăre	88
Praça do Comércio	97
 ZIUA A PATRA	 99
La un ceai, cu ambasadorul României.	100
Alfama	113
Muzeul Fadoului	116
Ia sardina, neamule!	119
Seară de fado în Alfama.	120
Update „mioritic”. Tot la o seară de fado	123
 ZIUA A CINCEA	 130
Mănăstirea Jerónimos	131
Monumentul Descoperirilor	133
Muzeul Marinei	134
Turnul Belém	136
Muzeul Caleștilor	138
Drumul către inimă trece prin stomac!	140
 ZIUA A ȘASEA	 143
Astăzi... mergem la pescuit!	143
Muzeul Național al Plăcilor Ceramice.	146

Ascensorul Santa Justa.....	152
<i>Bom apetite!... adică: Poftă bună!.....</i>	156
<i>Pastel de Belém</i>	159
 ZIUA A ȘAPTEA	166
Acasă la Amália.	171
Roxana Ciolăneanu – tânăra care a adus limba română la Lisabona.	180
Tramvaiul 28	187
 ZIUA A OPTA.....	192
Cascais și Boca do Inferno.....	200
 VÂNTURILE, VALURILE... ..	204

Am fost nedreaptă cu Portugalia. Și asta pentru că, de fapt, eu m-am îndrăgostit de ea într-o vară, cu un deceniu în urmă, când soarele său mi-a dezmiardat pașii, făcându-mă dependentă de toate ale sale: de drumurile pietruite ale Alfamei, de foșnetul valurilor ce legănau corăbiile marilor conchistadori, porniți spre Lumea cea mare ca să o descopere, de tânguitoarele melodii fado, răzbătând din cluburile fierbinților nopți din Lisabona. Da, atunci m-am îndrăgostit eu de ea, însă de scris despre ea, scriu abia acum, după 10 ani în care și viața m-a asprit, dar și pașii m-au condus aici fix în cel mai nepotrivit moment al anului...

O carte despre iarna portugheză ți-neți în mână așadar. Despre vânturi, valuri și ploaie mărunță, săcătoare, toate în măsură să vă facă să vă blestemați decizia de a călători aici. Dar țara nu arată așa decât puțină vreme din an, taman acum, când iubirea pentru ea m-a împins s-o revăd. Însă nici măcar încruntarea cu care m-a privit de această dată nu a reușit să-i știrbească farmecul. Chiar și de sub umbrelă, chiar și cu gulerul ridicat și fața protejată de vânt, Portugalia se vede fascinantă. Și nu-i estompează iarna nici culorile, nici aromele fine și nici freamătul interior de frumoasă dintr-o pădure adormită.

Iar dacă nu ați făcut cunoștință până acum, după ce veți citi această carte veți sfârși prin a vă îndrăgosti de ea, devenind totodată curioși s-o revedeți și pe timp de vară. Adică atunci când redevine ea, cea adevărată.

Călătoria noastră a fost oferită de :

ISBN: 978-606-088-884-0

www.edituracorint.ro